

TAGASISIDEKORJE: ALGATUS (mõjuhinnanguta)

ALGATUSE PEALKIRI	Euroopa demokraatia kaitse programm
JUHTIV PEADIREKTORAAT – VASTUTAV ÜKSUS	ÕIGUS- JA TARBIAKÜSIMUSTE PEADIREKTORAAT – C.4
ALGATUSE TÕENÄOLINE LIIK	Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele
LIGIKAUDNE AEG	2025. aasta III kvartal
LISATEAVE	

Käesolev dokument on üksnes informatsiooniks. See ei mõjuta komisjoni lõplikku otsust selle kohta, kas algatust jätkatakse, ega selle lõplikku sisu. Kõik käesolevas dokumendis kirjeldatud algatuse elemendid, sealhulgas ajakava, võivad muutuda.

A. Poliitiline taust, probleemi kirjeldus ja subsidiaarsuse kontroll

Poliitiline taust

Demokraatia, õigusriik ja põhiõigused on Euroopa Liidu alusväärtused. Nendele tuginevad ELi saavutused rahu, jõukuse, majandusliku konkurentsivõime, sotsiaalse ühtekuuluvuse ja stabiilsuse edendamisel. Demokraatia olemus seisneb selles, et kodanikud saavad vabalt väljendada oma seisukohti ja osaleda demokraatlikus elus, valida poliitilisi esindajaid ja kujundada oma tulevikku. Kodanikud peaksid saama oma arvamust kujundada avalikus ruumis, kus nad pääsevad juurde usaldusväärsele ja mitmekesisele teabele, kus saab väljendada eri seisukohti, kus neil on õigus jääda eriarvamusele ja hääletada valmistel ilma välis- ja sisesekkimiseta. Kuid ELi demokraatiad seisavad silmitsi märkimisväärsete probleemidega ning suurenenud on sise- ja välisosalejatest johtuvad ohud, mis võivad võtta eri vorme, näiteks välisriigist lähtuv infoga manipuleerimine ja sekkumine ning desinformatsioon, samuti valimiste ja demokraatlike protsesside usaldusväärsuse ohtu seadmine, milleks kasutatakse selliseid võtteid nagu küberründed, varjatud poliitiline rahastamine või konkreetse poliitilise sisu, osalejate või erakondade manipuleeriv levitamine internetis.

[2024. aasta kiiruuring EB 550](#) näitas, et ELi kodanike arvates on kaks kõige olulisemat ohtu kasvav usaldamatus ja skeptitsism demokraatlike institutsioonide suhtes (36%) ning vale ja/või eksitav teave üldiselt nii internetis kui ka väljaspool seda (34%). Ka [Eurobaromeetri standarduuringus 102](#) tuli välja, et 82% eurooplastest nõustub, et uudised või teave, millega tegelikkust moonutatakse, ja ammuugi valeuudised ja -teave on demokraatia jaoks probleem.

President von der Leyen kuulutas oma [poliitilistes suunistes aastateks 2024–2029](#) välja uue Euroopa demokraatia kaitse programmi, et reageerida kõige tõsisematele probleemidele ning suurendada meie demokraatlike süsteemide ja ühiskondade vastupanuvõimet. Algatuses tuginetakse [Euroopa demokraatia tegevuskavale](#) (2020) ja [demokraatia kaitse pakatile](#) (2023) ning austatakse demokraatlikke väärtusi ja põhiõigusi, sealhulgas ELi püsivat pühendumust sõnavabaduse säilitamisele ja edendamisele.

Probleem, mida algatusega lahendatakse

Euroopa demokraatia kaitse programm käsitleb üha suurenevaid ohte demokraatlikele institutsioonidele, süsteemidele ja protsessidele ELis ning taustsüsteemi, milles need nii riikide kui ka ELi tasandil toimivad, nii et need koosmõjus uuristavad lõppkokkuvõttes kodanike usaldust demokraatia vastu. Praegu on tegemist olukorraga, kus ülemaailmses teabeökosüsteemis toimuvad märkimisväärsed muutused, mis küll soodustavad uusi vabadusi ja võimalusi, kuid mille tulemusel on vaenulikel sise- ja välisosalejatel kergem teabega manipuleerida ja infosõda hoogustada.

Ohte võib olla raske avastada ja tõrjuda ning need võivad põhjustada märkimisväärset kahju. Eelkõige kasutatakse neid üha enam koos hübriidvormis, mis tähendab suuremat mõju (nt kübervaldkond, desinformatsioon, mõjukampaaniad internetis ja väljaspool seda). Lisaks on välisosalejad võtnud järjest rohkem sihikule valimised

ELi liikmesriikides ja kandidaatriikides. Nende eesmärk on mõjutada valimistulemusi, aga ka õõnestada usaldust valimistulemuste, avaliku sfääri ja demokraatia vastu.

Hiljutised sündmused, sealhulgas Euroopa valimisprotsesside ajal, näitasid, et ohupilt on järjest kirjum, esineb sekkumisi ja moonutusi inforumis, samuti hübriidohte, mille kaudu üritatakse mõjutada nii valimistulemusi kui ka vähendada üldsuse usaldust demokraatlike protsesside vastu.

Need suundumused nõuavad suuremaid jõupingutusi, et säilitada valimiste õiglus ja usaldusväärsus ning demokraatlikud raamistikud (sealhulgas vaba, pluralistlik ja sõltumatu meedia ning kodanikuühiskonna organisatsioonid). Samuti on tarvis tugevdada ühiskonna vastupanuvõimet ja valmisolekut, muu hulgas suurendades ELi elanikkonna meedia- ja digikirjaoskust ja kriitilist mõtlemist ning tugevdades avalikku ja sotsiaalset taristut, et vähendada demokraatlike ühiskondade haavatavust manipuleerimis- ja sekkumiskatsete suhtes. Samuti on vaja edendada demokraatlikku osalemist ja kaasatust ning lõppkokkuvõttes taastada ja suurendada usaldust demokraatia ja demokraatlike institutsioonide vastu.

See nõuab jõulist, strateegilist, operatiivset ja kogu ühiskonda hõlmavat lähenemisviisi, mis kaitseks demokraatiat eespool kirjeldatud ohtude eest, tagades põhiõiguste ja -väärtuste, sealhulgas sõnavabaduse austamise, eelkõige internetis, ning mis aitaks tugevdada kodanike usaldust demokraatia ja demokraatlike institutsioonide vastu.

Samas peab lähenemisviisi jääma kohandatavaks ja uuenduslikuks, nii seetõttu, et ohud arenevad tõenäoliselt edasi, kui ka arvestades nende sagedast hübriidmöödet.

ELi meetmete alus (õiguslik alus ja subsidiaarsuse kontroll)

Õiguslik alus

Muu kui seadusandlik vahend, milleks on komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele.

Praktiline vajadus ELi meetmete järele

Ohupildi kiire areng rõhutab vajadust tagada tõhusad vahendid, mis võimaldaksid tegeleda kõige pakilisemate ohtudega demokraatiale ELis. See nõuab üldise olukorrateadlikkuse, ohtudele reageerimise ja kriisiolukordade ohjamise suutlikkuse parandamist ning demokraatliku vastupanuvõime edendamist kogu ELis.

Probleemide lahendamiseks on vaja sekkuda liidu tasandil, sest EL ja selle liikmesriigid puutuvad oma demokraatlike süsteemide kaitsel kokku sarnaste ohtude ja riskidega, millel on sageli ka riikidevaheline mõõde, millega liikmesriikidel on raske üksinda toime tulla. Vaja on suuremat koordineerimist ja koostööd liikmesriikide vahel ning nende ja ELi institutsioonide vahel, et paremini kaitsta ELi välisriigist lähtuva infoga manipuleerimise ja sekkumise, desinformatsiooni ning valimiste ja demokraatlike protsesside usaldusväärsusust ähvardavate ohtude eest. See hõlmab teabe suuremat jagamist ja olukorrateadlikkust ELi tasandil, suuremat tegevussuutlikkust, asjakohaste ELi õigusaktide täitmise tagamist, samuti ennetus- ja toetusmeetmeid, et suurendada ühiskonna vastupanuvõimet ja elujõulist teabeökosüsteemi ning tugevdada kodanike osalemist ja kaasatust.

B. Mida soovitakse algatusega saavutada ja kuidas?

Euroopa demokraatia kaitse programmiga luuakse konkreetsetel algatustel põhinev strateegiline raamistik ELi demokraatia paremaks kaitseks ja edendamiseks.

Algatuse keskmes on see, kuidas edendada ühiskonna vastupanuvõimet ning suurendada ELi kodanike usaldust demokraatia ja demokraatlike institutsioonide vastu riikide ja ELi tasandil. Selleks pannakse rõhku välisriigist lähtuva infoga manipuleerimise ja sekkumise ning desinformatsiooni (pöörates erilist tähelepanu veebimöötmel) avastamisele ja tõrjumisele, valimiste õigluse ja usaldusväärsususe ning demokraatliku kontrolli ja tasakaalu tugevdamisele, ühiskonna teadlikkuse suurendamisele ning reageerimissuutlikkuse (sealhulgas vajaduse korral strateegilise kommunikatsiooni) ja kriisiohjesuutlikkuse parandamisele ning edendatakse kodanike demokraatias osalemist. Üheskoos peaksid need jõupingutused suurendama ELi valmisolekut ning tugevdama kodanike usaldust demokraatlike protsesside vastu ja neisse kaasatust.

Eespool kirjeldatud eesmärges silmas pidades saab põhiprobleemid, mida Euroopa demokraatia kaitse programmiga käsitletak, koondada ohtude välis- ja sisemöödet arvesse võttes nelja teema alla:

- võidelda desinformatsiooni ning välisriigist lähtuva infoga manipuleerimise ja sekkumisega;

- tagada valimisprotsesside õiglus ja usaldusväärsus ning demokraatlike raamistike ning kontrolli- ja tasakaalustussüsteemide tugevdamine, sealhulgas vaba, pluralistlik ja sõltumatu meedia ning kodanikuühiskonna organisatsioonid;
- tugevdada ühiskonna vastupanuvõimet ja valmisolekut (sealhulgas digi- ja meediapädevus, kriitiline mõtlemine jpm);
- edendada kodanike osalemist ja kaasamist.

Komisjonil on kavas käesoleva algatusega üheaegselt esitada ELi kodanikuühiskonna strateegia. Strateegiaga toetatakse, kaitstakse ja võimestatakse kodanikuühiskonna organisatsioone ja inimõiguste kaitsjaid ning esitatakse meetmed, millega tõhustada komisjoni koostööd nendega ja tagada, et nad on oma tööd tehes paremini kaitstud.

Tõenäoline mõju

Käesolev algatus tugevdab ELi suutlikkust demokraatiat paremini kaitsta kasvavate ohtude, näiteks välisriigist lähtuva infoga manipuleerimise ja sekkumise ning desinformatsiooni eest ning demokraatiat edendada, samuti suurendab see valimiste õiglust ja usaldusväärust, ühiskonna vastupanuvõimet ja valmisolekut ning kodanike osalemist ja kaasatust.

Edasine seire

Komisjon jätkab demokraatiat ähvardavate ohtude tähelepanelikku jälgimist nii ELis kui ka läbirääkijariikides.

C. Parem õigusloome

Mõjuhindang

Käesoleva algatuse mõju ei ole vaja hinnata, sest selles tuakse välja üldised poliitilised suunad, mille mõju ei ole praeguses etapis võimalik hinnata. Teatistes välja kuulutatud konkreetsete ettepanekute esitamisel võiks vajaduse korral teha spetsiaalsed mõjuhindangud.

Konsulteerimisstrateegia

Käesoleva algatuse ettevalmistamisel on väga oluline ulatuslik konsulteerimine ja üldsuse kaasamine. 2025. aasta esimeses ja teises kvartalis toimuva konsultatsiooniprotsessi eesmärk on koguda sidusrühmadelt tõendeid ja teavet, pöörates erilist tähelepanu kindlaksmääratud prioriteetsetele valdkondadele. Protsess hõlmab järgmist:

- käesolev tagasisidekorje koos [avaliku konsultatsiooniga](#);
- Eurobaromeetri uuring demokraatia kohta (+ Eurobaromeetri standarduuring);
- konsultatsioonid liikmesriikidega, sealhulgas nõukogu raames, Euroopa valimiskoostöö võrgustiku (ECNE) kaudu ning võimaluse korral muude asjakohaste ELi võrgustike ja ajutiste töörühmade kaudu, samuti spetsiaalse küsimustikuga;
- teabevahetused Euroopa Parlamendiga, eelkõige Euroopa demokraatia kaitse programmi erikomisjoniga;
- sihtkonsultatsioonid Euroopa ja liikmesriikide erakondadega, ka COSACi raames, ning ajutises fookusgrupis Euroopa tasandi erakondadega (koos spetsiaalse küsimustikuga);
- sihtkonsultatsioonid peamiste sidusrühmadega fookusgruppide ja eriküsimustike kaudu: kodanikuühiskonna organisatsioonid ja inimõiguste kaitsjad, noorterühmad, meedia esindajad, veebiplatvormid, akadeemilised ringkonnad ja teadlased, sõltumatud faktikontrollijad;
- teabevahetus asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonidega.

Käesolev tagasisidekorje on avatud üldsusele ja kõigile asjaomastele sidusrühmadele.

Komisjon annab tagasisidekorjest teada sidusrühmadega toimuvate korrapärase kontaktide raames. Uudisartikkel avaldatakse ka komisjoni veebilehel. Dokument on kättesaadav kõigis 24 ELi ametlikus keeles. Vastata võib ükskõik millises ametlikus keeles. Tagasisidekorje kestab kaheksa nädalat.

Kogu saadud tagasiside avaldatakse portaalis „Avaldage arvamust!“.

Miks me selle konsultatsiooni korraldame?

Konsultatsiooni eesmärk on koguda arvamusi, teavet ja analüüse paljudelt sidusrühmadelt. Sellega tagatakse läbipaistvalt ja kaasavalt, et komisjon saab sidusrühmade seisukohtadest tervikliku ülevaate, milles keskendutakse eelkõige kindlaksmääratud prioriteetsetele valdkondadele.

Sihtrühm

Konsultatsioon on suunatud paljudele sidusrühmadele, sealhulgas kõigile kodanikele, kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja inimõiguste kaitsjatele, riiklikele asutustele, noorterühmadele, erasektorile, meedia esindajatele, sõltumatutele faktikontrollijatele ja akadeemilistele ringkondadele.